

HEADLINES

RADIO SHOW

TACKLING FASCINATING MODERN
CONTROVERSIES FROM
A HALACHIC PERSPECTIVE

with

DOVID LICHTENSTEIN

Workplace Tznius

Womens Perspective

Shiur# 532 | Oct 25th 2025

87

יהודה

בראשית ו.

י"קומ

על אלו, ואלו רבים על אלו, ואלו רבים על אלו בחיטום ממון, ואלו רבים על אלו בחיטום דברים עד שנחתם גזר דינם, ולפי שהיו שטופים בגזל נימוחו מן העולם כט).

(ב"ר ל"א).

כי מלאה הארץ חמס מפניהם, שכולם נוזלים זה את זה, הבעלים נוזלים את הארים בכח, והארים נוזל את חבעלים במרמה, באופן שהארץ נותנת כל פירותיה לגזלנים ל).

(ספורנו).

כי מלאה הארץ חמס מפניהם, איוחו חמס ואיוחו גזל, א"ר חנינא: חמס אינה שוח פרוטה וגזל שוח פרוטה, וכך היה אנשי המכול עושים היה אחד מהם מוציא קופתו מלאה תורמסים והיה זה בא וגזל פחות משהו פרוטה וזה בא וגזל פחות משהו פרוטה עד מקום שאינו יכול להוציאו ממנו בדיון לא).

(ב"ר ל').

כי מלאה הארץ חמס, א"ר יוחנן: בא וראה כמה גדול כחה של חמס, שהרי דור

ביאור

פרומה, עד שחיו לוקחים כל מה שיש בידו, — וחנה לו אם חיה בא אחד ועשת כן לא חיה בזה שום חמא ולא שום חסד לחבעלים. אך כיון שרבים באו ועשו כן ע"י זה חיו מכובדים כל מה שיש בידו של זה. לכן שפיר מדייק הכתוב: מרוב עשוקים יועיקו. — חיינו שחיו זועקים מחמת שהעשוקים חיו רבים.

כס) כי לעמים גם הנעשק הוא חומא. כי גם מי שהוא צדיק בדינו אם הוא תובע את דינו בתוקף ובענין של נקמה גם זה לחמא יחשב, כי גם הנעשק צריך להיות תובע את דינו ברחמים. ואם הוא בא במריבת ובהיטום דברים כלפי העושק גם הוא לגזלן יחשב, וכן חיה עם הגבעונים שתבעו את דינם מבית שאול בדרך של נקמה, אף שהמה חיו הנעשקים כמסופר בשמואל ב' כ"א, בכל זה הרחיקם דוד מקהל ישראל כמבואר ביבמות ע"ט, וזהו מפני שמי שתובע את דינו באכזריות גם הוא לרשע יחשב, ולכן ברור המבול מפני שאלו רבים על אלו בחיטום ממון, ואלו רבים על אלו בחיטום דברים על שניהם נחתם גזר דינם.

ל) שהרי גם לגנוב ממי שנגב אצלו ג"כ אסור, כמו דאיתא בכרבות ח' ע"ב: דאמרו לית רבנן לרב חונא: שמיע לן דלא יתיב מר שבישא לאריסות, אמר לחו: מי קא שביק לי מידו מניה חא קא גבי לית כוליה, אמרי ליה: תוינו דאמרי אינשי: בחר גנבא גנוב ומעמא מעים, — וזהו שאין רשות לחבעלים לגזול את הארים בכח מצד החשבון שהרי הארים גזול ממנו במרמה, וכן אין רשות

לחארים להיות גזול במרמה מצד החשבון שהרי חבעלים גוזלים ממנו בחוקה.

ויש מקום לשאול על זה מה דאיתא במבילת י"ג ע"ב דאמר רחל ליעקב: אבא רמאי הוא ולא מצית למיקם ביה, אמר לת: אי רמאי הוא איתות אנא ברמאותא, אמרה ליה: ומי שרי לצדיקי לסגווי ברמיותא, אמר לת: אין דכתיב (תחלים יח): עם גבר תחבר ועם עקש תתחל. — וא"כ תיבא אמרינן כאן דאין רשות לחארים להיות גזול במרמה בזמן שתבעלים גוזלין ממנו בכח, ואפשר לומר שזוהו לפי מה דאיתא באגרת הרמב"ם דחא דאמרינן דשרי לצדיקי לסגווי ברמאותא זה הוא רק באקראי בעלמא. אבל אם יהיה מתרגל לקיום חסיד עם עקש תתחל יש לחוש שעל ידי הרגל יקנה קנין בנפשו מדה הרמאות והשקר, ולכן אינו רשאי לעשות כן.

לא) חנראה דמה שאמרו שלא חיו גוזלים אלא פחות משות פרומה, זהו לא שלא חיו מעיזים לגזול דבר שהוא שוח פרומה, דא"כ איך נגזר עליהם כליה, וחרי עוד לא חיו מקולקלים לגמרי, אלא הכוונה בזה היא כן, דחנה אין אדם מתחיל תיבא מן העבירות החמורות אלא מתחלה הוא מתחיל בהקלות עד שהוא מגיע לחמורות, ועל זה אמרו כאן דגם דור המבול התחילו מתחלה כמה שהיו גוזלים פחות משות פרומה וזוהו באו שפלאה הארץ חמס מפניהם ולא חיו סוגעים את עצמם מכל עניני חמס החמורים.

או אפשר לומר שזה שחיו גוזלים פחות משהו פרוטה זה חיה עוד חמור ביותר מגזולן

שו"ת תשב"ץ חלק א סימן כא

ב"גאיה אל הישיש רבי יצחק נפוסי ישצ"ו.

אהבת כללות בדבור אחד זכור ושמור. לפיכך אנחנו חייבי' ההלל לגמור. לפתוח פי בשבח בניגון ושיר מזמור. ידיך גלילי זהב נטפו מר. בצאתך משעיר בצעדך לישע עמך את נפשך מרדת שחת שאול ומהמור. וכי להתחיל במצות ולמרוק. בהר צבי קדש עול הזמן לפרוק תאמר אמור עלץ לבי. אף רוחי בקרבי. תשחר אל אל בעדך יגמור. ישמור מוצאך ומבואך. ובארץ מדבר ימצאך. ישמור רגלך מלכד בפח יוקשים ומכמור. ומאשר יקרת' בעיניך לשאול מפי תורה מדברי במשנה וגמרא שראי' ברורה לא גמר גמור. אפיק לך רצון בדרך סלולה. ואם אין דעתי צלולה. כי היה כאבי נצח. והזמן רוח צח. יבצור ויזמור. ואתה הגביר תזכה ותסק. והיית מוצק. וראית בשביה מלך ביפיו. וצבי עדיו. עני ורוכב על חמור. ואויבי ה' ממועצותיהם יפלו. וכיקר כרים יכלו. ורשעים רע יגמור. ירושלים נוה שאנן עיניך תחזינה והבית בהבנותו כרוב ותימור:

(שאלה זו נשאלה להריב"ש ז"ל):

השר שואל מה לצאת בשיירה לפני השבת כדי לעלות לא"י במדברות שא"א להשאר שם יחידי מפני הסכנה אשר בלא ספק אם יצא ברשות ויקר מקרהו שם בשבת מותר לו לצאת ממקום המסוכן שהוא מפני פקוח נפש אבל לכתחלה לצאת עמהם על הספק הזה מהו ע"כ תורף השאלה:

תשובה גרסין בפ"ק דשבת (י"ט ע"א) אין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קודם השבת לדבר הרשו' אבל לדבר מצוה מפליגין. וחלקו אבות העולם בטעם זה האיסור שהרי"אף ז"ל וגם הרמב"ם ז"ל פירשו משום ביטול עונג שבת כמו שהאריך הרי"אף ז"ל בהלכותיו ובתוספו' חכמי הצרפתים ז"ל נתנו טעם אחר משום גזרה שמא יעשה חבית של שייטין שההולך בספינה דומה לשט וכ"כ ר' האי ז"ל כמ"ש הרמב"ן ז"ל שראה כן בתשובתו. ובין לפירוש הרי"אף ז"ל בין לפירוש התוספות קשה מה שנהגו להפליג בספינה אפי' לדבר הרשות פחות מג' ימים. ויש מפרשים אחרים שרצו להעמיד המנהג ולומר שלא אסרו להפליג אלא בספינה גוששת שאין במים עשרה טפחים ומשום גזרת תחומין נגעו בה אבל אם יש במים עשרה טפחי' מותר דהא קי"ל בערובין (מ"ג ע"א) דאין תחומין למעלה מעשרה טפחים ולפי זה הפירוש היה מתקיים המנהג יפה שהרי בים הגדול שאין מפליגין המים הם למעלה מעשר' טפחים ואין בהם משום איסור תחומין אבל הרי"אף ז"ל דחה זה הפירו' משום דא"כ לדבר מצוה היכי שרי שהרי העמידו דבריכם אפילו במקום כרת וכו' כדאיתא בהלכותיו לפיכך נראין דברי הר"ה ז"ל שפירש טעמו של דבר מפני ההפלגה בים הגדול וכן לצור על עיירות של גוים דאמרין התם אין צריך /צרין/ פחות משלשה ימים הן הדברים שאי אפשר שלא יבואו לידי חלול השבת שהרי מקומות סכנה הם הלכך תוך ג' ימים אסור להפליג ולצור דג' ימים קודם השבת קמי' שבתא מקרי כדאיתא בגטין (ע"ז ע"א) ונראה כמתנה לדחות את השבת מפני שאין דבר שעומד בפני פקוח נפש אבל יותר משלשה ימי' קודם לשבת לבתר שבתא מיקרי ומותר. ומכאן אני אוסר למול את הגר בחמישי בשבת כדי שלא יבא יום ג' למילה בשבת ויצטרכו לחלל עליו שבת כדאיתא במס' שבת בפ' רבי עקיבא (פ"ו ע"א) וה"ה לתינוק שחלה ונתרפא בחמישי בשבת והיה

אפשר למול בד' בשבת שממתינין לו עד למחר כיון שלא יכלו להמולו בזמנו ולפ"ז ה"ה להפריש במדברו' ולכל מקום הסכנה שאדם עתיד לחלל את השבת. והשתא מתקיים יפה המנהג שהרי כשאסרו לא אסרו אלא כשהספינה כלה של ישראל זה ושוכר אותה שכל מלאכה שנעשית בה אינה נעשית אלא בשבילו אבל בספינה שרובה עכו"ם וישראל אח' נכנס לשם כיון שרובה עכו"ם על שם העכו"ם נעשית כדאית' בפ' כל כתבי (קכ"ב ע"א) במסבה שרובה עכו"ם והדליק עכו"ם את הנר שמותר לישראל להשתמש לאורה וכ"כ הרמב"ן ז"ל להעמיד המנהג. ומאחר שמצינו היתר ההפלגה בספינה נוהג ולא מצינו שיוכל להתקיים המנהג אלא ע"פ פירוש הרז"ה ז"ל. ולפי פירושו מותר לפרוש במדבר ולכל מקום סכנה שאדם עתיד לחלל את השבת יותר משלשה ימים קודם השבת ולא אסרו אלא תוך שלשה ימים א"כ כמו שפשט ההיתר ע"פ פירושו בהפלגה בספינ' יכולין אנו להתיר הפרישה במדבר עד יום ג' בשבת ואינו אסור אלא מד' ואילך דדא אחת היא וא"א להתקיים היתר ההפלגה אלא ע"ז הפירוש. ולפ"ז הפירוש אף הפרישה מותרת כל שאינה ג"י קודם השבת ואפילו לדבר הרשות ולדבר מצוה מפליגין ופורשין אפי' בע"ש ופוסק עמו לשבות ואינו שובת כרבי דאמר הכי (שבת י"ט ע"א) ואף על גב דרשב"ג פליג עליה וקאמר דאינו צריך ולא קי"ל כרבי לגבי אביו דהא רבו הוא ואין הלכה כרבי אלא מחברו אבל מרבו לא. וכן כתב הרי"א"ף ז"ל בפ' הנזקין ובעל העטור ז"ל באותו קיום והרמב"ן ז"ל בפ' המקבל אפ"ה פסק הרמב"ם ז"ל כר' משום דכל כי האי מנקיט לחומרא עדיף כי גם הרמב"ן ז"ל כ' בפרק ג"פ דקי"ל כרבי לגביה אבוה וכ"כ הרא"ש ז"ל בפ' ואלו מגלחין בפסקיו. והוי יודע שיש מי שאומר דההיא דאין מפליגין ב"ש היא אבל ב"ה שרו אפילו בע"ש וכדתנן במתני' וכלן ב"ה מתירין עם השמש ובירושלמי (שבת פ"א ה"ח) נמי הכי דתני' אין מפליגין בספינה לא בע"ש ולא בחמישי בשבת ב"ש אומר אפי' בד' וב"ה מתירין ומשמע דב"ה שרו אפילו בע"ש דאי בד' דוקא א"כ היינו ת"ק אלא ודאי ב"ה כי שרו אפי' בע"ש שרו. ולפ"ז כ' בעל המנהיג שמכאן סמכו להפליג אפי' בע"ש משום דקי"ל כב"ה וכן אמרו משם הרשב"ם ז"ל. ולפ"ז לא מצינו היתר בפרישה במדברות כל שעתיד לחלל את השבת אפילו פורש במו"ש אבל אין זו דעת הגאונים ז"ל שכתבו לזו בפסקיהם. ואי משנת בית שמאי היא הי' להם להשמיטה לפי שאינה משנה במקום ב"ה וגם האחרונים ז"ל לא הסכימו שתהא בריית' זו כב"ש ואפילו שבירושלמי תני לה כב"ש נראה שהתלמוד שלנו סובר שאפילו ב"ה מודה בה ומש"ה תני לה סתמא ולא שייכא כלל בהנהו אחריני דב"ה מתירין עם השמש דהאי טעמא לחוד ואפי' ג"י קודם השבת אסור וגם המנהג אינו מתקיים יפה ע"פ הירושלמי הזה שלפי הירושלמי לא שרו ב"ה אלא בע"ש אבל בשבת ודאי אסרי דומיא דהנך דלא שרו אלא עם השמש והרי המנהג להפליג אפילו בשבת. ועוד דאיכא למימר דההיא ברייתא דירושלמי דתני בי' וב"ה מתירין לא בע"ש קאמר אלא בד' והכי תנו לה בתוספתא אין מפליגין בספינה ג"י ימים קידם/קודם/ השבת וב"ש אומרים אפי' בד' וב"ה מתירין. וכי תימא א"כ היינו ת"ק איכא למימר דבר זה מחלוקת ב"ש וב"ה הוא וכיון שאי אפשר להתקיים המנהג על פי זה יש לנו לומר שהטעם הוא כדעת הרז"ה ז"ל. ויצא לנו מטעמו היתר בפרישה כמ"ש וכיון שמצינו היתר לפרוש במדברו' כל שפורש ג"י קודם השבת לדבר הרשות ולדבר מצוה ואפילו בע"ש. ופוסק לשבות ואינו שובת א"כ העולה לארץ ישראל אם נזדמנה לו שיירה ערב שבת יכול לפרוש עמהם בתנאי זה. ואם אחר שיהיה במדבר לא ירצו לשבות עמו יכול לילך עמהם יותר מתחום שבת מפני פקוח נפש ואפילו לדעת הרי"א"ף והרמב"ן ז"ל דס"ל דתחום ג' פרסאות הוא מדאוריית' לפי שאין לך דבר

שעומד מפני פקוח נפש. ואם רגליו רעות ויצטרך לרכוב מותר לו לרכוב שאין ברכיבה אלא משום שבות כדאיתא בשלהי י"ט (ל"ו ע"ב) ואפי' היתה אסורה דבר תורה אם יש שם פקו"נ מותר וימעט ברכיבה כל אשר בכחו שלא הותר לו אלא הצורך לפקו"נ. וא"ת ומנא לך הא דמקילין כולי האי משום עלייה לא"י דילמא לא אמרינן הכי אלא למצוה אחרת כגון להכנסת כלה וכיוצא בה אבל בעלייה לא"י דילמא לא מקילין כולי האי. לא היא דאדרבה טפי מקילין בעלייה לא"י ממצוה אחרת שהרי מילה בזמנה נתנה שבת לדחות אצלה דכתיב וביום השמיני ימול בשר ערלתו ואפי' בשבת ואפ"ה אסרו הרי"א וא"ת והרמב"ם ז"ל אמירה לגוי בדבר שיש בו מלאכה דאורייתא כגון אצמלא בשבת משום מכשיריה ואלו משום יישוב א"י היתירו אמירה לעכו"ם אפי' במלאכה דאורייתא דגרסי' בפ"ק דגטין (ח' ע"ב) דאמרינן הקונה שדה בסוריא כקונה בפרואדי /בפרוארי/ ירושלים משום דקסבר דכיבוש יחיד שמיה כבוש. ואמרי למאי הלכתא א"ר ששת לומר שכותבין עליו אונן אפילו בשבת ס"ד כדאמר רבא אומר לעכו"ם ועושה הכא נמי אומר לעכו"ם ועושה ואף על גב דאמירה לעכו"ם שבות הכא משום יישוב א"י לא גזרו רבנן וה"נ אמרינן בפרק מרובה (פ' ע"ב) והרי אתה דן ק"ו ומה מה שלא היתירו במכשירי מילה שנתנה שבת לידחות אצלה היתירו משום מכשירי יישוב א"י שהרי כתיבת אונן אינה מן היישוב עצמו אלא מכשירין כעשיי' אצמל לצורך מילה ואף על פי שכבר הוא בא"י אלא לקנות שם קרקע והיישוב עצמו אינו דוחה שבת שאם רצה לבנות לו דירה או ליטע אילנות משום יישוב א"י כדאיתא בפרק השואל (ק"א ע"ב) או לקבוע מזוזה דמשום יישוב אמרי' בפ' התכלת (מ"ד ע"א) דאפי' תוך ל' יום חייב לקבוע ודאי אינו דוחה שבת ואפ"ה שריה שבו' דאמירה בכתיבה שהיא מלאכה דאורייתא כ"ש שיש לנו להתיר משום עליה לא"י שעדיין הוא חוצה לה ורונה /ורוצה/ לעלו' אליה שהיא מצוה יותר גדול מקניית קרקע בה למי שהוא שם כי הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה ואפי' לצאת משם לישא אשה אסור ואם רוצה להוציא אשתו משם כופין אותו לגרש כדאי' בפ' בתרא דכתובות (ק"י ע"ב) והמוכר עבדו לח"ל יצא לחירות שהוא קנסא לפי שהוא מפקיעו מן המצות אעפ"י שאין לעבד הזה יישוב בא"י שאין לו קרקע דכל מה שקנה עבד קנה רבו אפ"ה קנסינן ליה לרבו כדאיתא בפ' השולח (מ"ג ע"ב) וא"כ דין הוא שנתיר בעליי' זו מה שהוא מותר בשאר מצות אעפ"י שלא ניתנה שבת לידחות אצלה כמילה שבאותה מצוה אפילו אמירה בדבר שאין בו מלאכה אלא שבות אומר הרמב"ן ז"ל שאסור דלא שרינן הכי אלא במכשירי מילה שניתנה שבת לדחות אצלה וביישוב א"י שרי אפילו אמירה דמלאכה דאורייתא ככתיבת אונן כ"ש שנתיר בעלייה דחמירא טפי מן היישוב וכדפרישית מה שהוא מותר בשאר מצות שלא ניתנה שבת לידחות אצלה כפרישה והפלגה אפילו בע"ש. ויותר מכל זה כתוב בס' ארחות חיים בשם ר"ת ז"ל שכל מקום שאדם הולך כגון לסחורה או לראות פני חברו חשוב הכל דבר מצוה ואין חשוב דבר הרשות אלא כשהולך לטייל. וכן בפרק ואלו מגלחין (י"ד ע"א) מוכח דהולך למזונות למדינת הים ובא בתוך המועד שמותר לגלח דהוי כהולך לדבר מצוה זה נ"ל סיוע לדברי. ומ"מ לצאת בשבת כדי לעלות לא"י לא מצינו. ואפי' בדבר שהוא שבות. דאיכא למימר דטפי חמיר שבות שהוא עצמו עושה אותו ברכיבה ויציאה חוץ לתחום משבות דאמירה לעכו"ם ואפי' במלאכה דאורייתא שכן מצינו בחולה שאין בו סכנה ואין לנו אלא מה שמצינו בפירוש והוא שפירש מערב שבת כשאר מצות ופוסק עמו ע"מ לשבות ואינו שובת ואם אחר שהוא במדבר יהי' זקוק לילך יותר מתחום שבת וגם לרכוב הרי זה פקוח נפש ודוחה שבת. וראיתי להרשב"א ז"ל פסק כרשב"ג דאמר שאין לפסוק עמו ע"מ לשבות וכבר כתבתי דאע"ג דהכי איבעי

לן למפסק אבל כל מה דאפשר למעבד תקנתא עבדין כדעת הרמב"ם ז"ל ואם נכנס לעיר בשבת מותר לילך בכולה בשבת והרי היא לו כד' אמות. וא"צ לומר לדעת הרשב"א ז"ל שסובר דכל שהכניסוהו לעיר אפי' יצא לדעת הרי היא לו כארבע אמות ומהלך את כולה אלא אפי' לדברי האוסר שם מותר שהם לא אסרו אלא ביוצא לדעת אבל בכאן שמפני פקו"נ הוא שעבר תחומו ויציאתו בע"ש ברשות היה א"כ הרי הוא זה כמי שהוציאוהו גוים או רוח רעה שאם נכנס בעיר מהלך את כולה ואפי' הניחוהו חוץ לעיר ורוצה ליכנס בעיר מותר אף על גב דבמי שהוציאוהו גוים אין לו אלא ארבע אמות משום דכיון דלדבר מצוה נפק יש לו אלפים אמה לכל רוח וכדאי' בפ' מי שהוציאוהו (מ"ד ע"ב). האלהים שלום יענך. לקול זעקך חנון יחנך. בנין עדי עד עוד יבנך. ובעדת צדיקים ימנך. ולחלקו קנין גמור יקנך. כנפש אחיך ובנך. שמעון בה"ר צמח זל"ה:

רש"י פרשת בראשית פרק ג פסוק ג

ולא תגעו בו - הוסיפה על הצווי, לפיכך באה לידי גרעון, הוא שנאמר (משלי ל ו) אל תוסף על דבריו:

משנה מסכת אבות פרק א משנה א

משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וזקנים לנביאים ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה הם אמרו שלשה דברים הוו מתונים בדין והעמידו תלמידים הרבה ועשו סייג לתורה:

הוסיפה על הצווי לפיכך באה לידי
גרעון. (רש"י)

מה עוול היה זה, כאשר עשתה חוה לעצמה סייג וגדר למצוות האלהים?
אדרבה, הלא נאמר במשנה: „ועשו סייג לתורה“ (אבות פ"א מ"א) ?
ברם, כשעושה לו אדם סייג למצווה, עליו לזכור כי על דעת-עצמו הוא
עושה זאת, ולא לומר: „אמר אלהים לא תאכלו ולא תגעו“. שכן על עשיית
הסייג כציווי הבורא קיים האיסור: „לא תוסיף על דבריו“.
(פוסקים ומפרשים)

היא נתנה לי מן העץ ואכל. (ג-יב)

אכלתי ואוכל עוד. (רש"י)

שאל השם-יתברך את האדם: „איכה?“ — באיזה מצב שרוי אתה
כעת? האם לפחות באה בעקבות החטא זהירות מוגברת, שמכאן ואילך
תוכל להתגבר על היצר הרע? על כך התנצל האדם הראשון והתאונן, כי
לדאבונו עדיין איננו מרגיש בקרבו כל הזדככות ועלול הוא לחזור ולאכול
מן העץ, כאשר יתקוף עליו יצרו.
וזהי מן החכמה הגדולה, שיהא אדם מכיר את עצמו היטב וידע עד
היכן מצבו מגיע...

(אהל-תורה בשם הה"ק מקוצק ז"ל)